

بسمه تعالی

تعاریف و مفاهیم اساسی در برنامه ریزی درسی

اهداف آموزشی:

آشنایی با مفهوم برنامه و برنامه ریزی درسی

آشنایی با انواع الگوهای برنامه ریزی درسی

آشنایی با عناصر برنامه درسی

آشنایی با انواع برنامه ریزی در آموزش و پرورش

مدرس: سعید داداش زاده

صفحات ۲۳-۲۸ از کتاب برنامه ریزی درسی تألیف دکتر حسن ملکی انتشارات سمت مطالعه شود.

تعریف برنامه program – ما حصل برنامه ریزی، برنامه است.

برنامه، مدرک یا سندی است رسمی به منظور انجام دادن فعالیت ها در یک دوره زمانی معین و ارزشیابی میزان نیل به هدف های برنامه.

برنامه ریزی درسی به عنوان یک حوزه تخصصی از اوایل قرن ۲۰ با تالیف کتاب « برنامه ریزی درسی » توسط فرانکلین بابیت پا به عرصه تعلیم و تربیت گذاشت.

واژه مرسوم برای برنامه ریزی درسی « Curriculum » می باشد. با ریشه لاتین Race course – فاصله ای که باید طی شود.

• به دلیل برداشت های مختلف در مفاهیم اساسی ، اختلاف آراء در تعریف برنامه ریزی درسی خیلی زیاد است.

ویژگی های تعریف:

جامع و مانع باشد.

به ویژگی های فراگیران توجه نماید.

بعد پنهانی برنامه درسی را در بر بگیرد.

همه جنبه های یادگیری (دانش، مهارت و نگرش ها) را در بر بگیرد.

- بیوشامپ: برنامه درسی به عنوان یک قلمرو فعالیت، اهداف، محتوا و موقعیت های یادگیری را توصیف می کند، و به عنوان یک سیستم به زمینه های رفتار انسانی و تصمیمات برنامه می پردازد.
- هیلدا تابا: برنامه ریزی درسی ، برنامه ای برای یادگیری است. فرایند پیمودن مراحل نظیر سنجش نیازها، تدوین اهداف، انتخاب و سازماندهی محتوا، و پیمودن تجربیات یادگیری ، اجرا و ارزشیابی.
- اش : برنامه ریزی درسی ، برنامه ای شامل بر پنج مولفه زیر است:

✓چارچوبی از فرضیات در باره یادگیرنده و جامعه

✓مقاصد و اهداف

✓محتوا و موضوعات درسی

✓شیوه های اجرا و اداره محیط یادگیری

✓ارزشیابی

- برنامه ریزی درسی به محتوای رسمی و غیر رسمی، روش و آموزش های آشکار و پنهان اطلاق می گردد که توسط آن شاگردان تحت هدایت مدرسه دانش لازم را به دست آورده، مهارت ها را کسب و گرایش و ارزش ها را در خود تغییر دهند.

- برنامه ریزی درسی، برنامه ریزی فعالیت های یاددهی /یادگیری به منظور ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار یادگیرندگان و ارزشیابی میزان تحقق این تغییرات می باشد(لوی،۱۳۶۲)

گام های اساسی در برنامه ریزی درسی:

- طراحی برنامه درسی

- نیازسنجی
- تعیین و تنظیم هدف ها
- انتخاب و سازماندهی محتوا
- تعیین و سازماندهی تجربیات و محیط یادگیری
- تعیین روش و ابزار ارزشیابی برنامه
- اجرای برنامه
- ارزشیابی برنامه در حین اجرا و بعد از اجرا

صاحب نظر	تعریف طراحی برنامه درسی
زایس zais	عبارت است از مشخص کردن مولفه های برنامه درسی
کلاین klein 1991	وقتی در حوزه برنامه درسی ، <u>عناصر تشکیل دهنده یک برنامه درسی را با توجه به چگونگی تصمیم گیری این عناصر تشخیص و تعیین نماییم</u> وارد مقوله طراحی درسی شده ایم.

انواع عناصر برنامه درسی از نگاه صاحب نظران مختلف

حفظ کردن این عناصر و صاحب نظران آن لازم نیست.

عناصر	نیازها	اهداف	محتوا	سازماندهی محتوا سازمان یادگیری	مواد و منابع آموزشی	راهبردهای یاددهی- یادگیری روش های تدریس	فعالیت های یادگیری	کار برد	زمان	مکان	گروه بندی	ارزشیابی	منطق
ملکی		++	++		++	++			++	++		++	
قوره چیان و تن ساز		++	++		++	++	++		++	++	++	++	
گودلد و کلاین		++	++		++	++	++		++	++	++	++	
تایلر		++	++			++						++	
تابا	++	++	++	++		++	++					++	
آیزنر		++	++	++		++	++					++	
واکر		++	++	++									
اش	++	++	++	++		+						++	
اکر(Akker,2003)		++	++		++	++	++		++	++	++	++	++
زایس(1976Zais)		++	++				++					++	
بوشامپ(Beauchamp۱۹۸۳)		++	++					++				++	

جدول ۱. عناصر برنامه درسی از دیدگاه اکر (Akker, ۲۰۰۳)

عناصر برنامه درسی	پرسش‌های جهت دهنده
منطق	چرا فراگیرندگان باید یاد بگیرند؟
مقاصد و اهداف	یادگیرندگان در جهت تحقق چه اهدافی به یادگیری می‌پردازند؟
محتوا	یادگیرندگان چه چیز می‌آموزند؟
فعالیت‌های یادگیری	یادگیرندگان چگونه می‌آموزند؟
نقش معلم	معلم چگونه فرایند تدریس و یادگیری را تسهیل می‌کند؟
مواد و منابع	یادگیرندگان با کمک چه چیزی به یادگیری می‌پردازند؟
گروه بندی	با چه کسانی به یادگیری می‌پردازند؟
مکان	کجا به یادگیری می‌پردازند؟
زمان	کی و چه زمانی یاد می‌گیرند؟
سنجش و ارزشیابی	چقدر در یادگیری پیشرفت داشته‌اند؟

انواع اصلی الگوهای طراحی برنامه درسی:

برنامه درسی مبتنی بر موضوع

برنامه درسی مبتنی بر فراگیر

برنامه درسی مبتنی بر جامعه

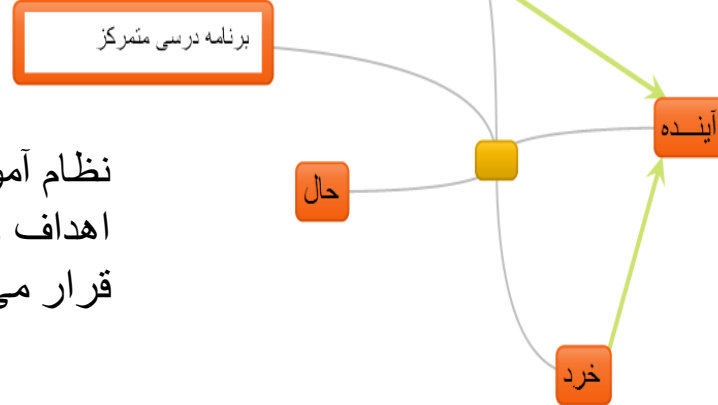
عناصر/ الگوها	مبتنی بر موضوع	مبتنی بر فراگیر	مبتنی بر جامعه
اهداف	اهداف صریح یا نهفته در محتوا بوده و فعالیت های یادگیری دانش آموزان، جهت گیری جریان یادگیری را مشخص می کند و به عنوان ملاکی برای موفقیت به کار گرفته می شود. اغلب در فرم رفتاری و در ارتباط با محتوای برنامه است.	هدف های تعیین شده توسط دانش آموزان و یا گروهی از آنها و یا با مشارکت بین معلم و دانش آموزان مبنای یادگیری می باشد.	اهداف برگرفته از نیازهای جامعه می باشد. اغلب نوعی جهت گیری از پیش تعیین شده برای یادگیری وجود دارد ولی نتایج مشخص و یکسان برای کلیه دانش آموزان وجود ندارد.
محتوا	توالی و وسعت از اهمیت زیاد برخوردار هستند. محتوا متشکل از مفاهیم، اصول، اندیشه ها، فرایندها و مهارت های مربوط به موضوع درس می باشد.	برپایه علایق دانش آموزان و دخالت مستقیم آنها انتخاب و سازماندهی می شود. مفاهیم، وسعت و توالی جای خود را به تلفیق و ترکیب داده است.	از زندگی جامعه و یا جوامع بشری برگرفته می شود. روش های حل مسئله، روابط انسانی و مهارت های اجتماعی با تاکید بیشتر مورد توجه قرار می گیرند.
منابع و ابزار یادگیری	مبتنی بر محتوا و به شکل سازمان یافته انتخاب و ارائه می شود. کتاب رایج ترین منبع و ابزار یادگیری محسوب می شود. دانش آموز هیچ نقشی در انتخاب منابع درسی ندارد.	هرآنچه دانش آموز برای یادگیری نیاز دارد. کتاب های درسی ارزش چندانی ندارد و به جای آن انواعی از مواد و منابع آموزشی مورد نیاز است تا به دانش آموز فرصت تحقیق و تنظیم برنامه را بدهد.	متنوع بوده و این منابع موجود در جامعه که شامل تمامی اسناد می باشند در کتاب های درسی ترجیح دارند.
فعالیت های یادگیری	فعالیت ها در راستای یادگیری مجموعه مشخص از دانش ها معطوف است. فعالیت ها در راستای اهداف و به منظور ایجاد انگیزه و تغییرات رفتاری مورد نظر در دانش آموزان می باشد.	توسط خود دانش آموز و یا با مشارکت معلم صورت می گیرد. این فعالیت ها متنوع بوده و در راستای اهداف طرح شده توسط خود دانش آموز می باشد.	بر اساس برنامه ریزی مشترک بین معلم و دانش آموز شکل می گیرد. معلم نقش فعال تری در تعیین فعالیت ها داشته و دانش آموز شرکت فعال در جریان تحقیق و مطالعه دارد.
راهبردهای تدریس	با توجه نمودن به اهداف و فعالیت ها، معلم از روش هایی که بتواند دانش آموزان را در کسب رفتار و محتوای مورد نظر در هدف	معلم به عنوان شریک یادگیری و تسهیل کننده جریان یادگیری بوده و راهبردهای تدریس را	پرهیز از راهبردهای مداخله گرانه مستقیم معلم و استفاده از راهبردهایی که

عناصر/ الگوها	مبثتی بر موضوع	مبثتی بر فراگیر	مبثتی بر جامعه
ارزشیابی	ارزشیابی به منظور تعیین میزان دستیابی دانش آموز به هدف های رفتاری و یا میزان فراگیری محتوای برنامه ،تهیه و طراحی می شود.	به عنوان تلاش مشترک بین معلم و دانش آموز مطرح است و شامل هم ارزیابی فرایند یادگیری و هم محصول یادگیری می باشد.	بر اساس مشارکت معلم و دانش آموز و در ارتباط با ارزیابی حل مسائل و موضوعات مورد مطالعه و یا اقداماتی که برای حل آنها به کار گرفته می شود ،تاکید دارد.
گروه	یک گروه در قالب تمام دانش آموزان و یا گروه های کوچک تر و همچنین زمینه فرد محوری مورد استفاده قرار می گیرد.	گروه بندی انعطاف پذیر و از پیش تعیین نشده است. گروه ها بر اساس نیاز و علایق فراگیران ،نه تشخیص معلم، تشکیل می شود.	براساس علایق و نیازها ی مشترک بوده وبیشترین کاربرد را دارد.
زمان	زمان به مثابه امکانی محدود که بایستی بیشترین استفاده از آن توسط معلم و فراگیر به عمل آید.زمان بر اساس تقسیم بندی محتوایی ،به بخش های متعدد تقسیم و به هر کدام از موضوعات درسی اختصاص می یابد.	انعطاف پذیر و از پیش تعیین نشده بوده و به عنوان منبعی که مسئولیت استفاده از آن در راستای اهداف دانش آموزان به عهده خود آنهاست. زمان یندی محدود به فضای کلاس نیست و در هر موقعیت به عهده تشخیص دانش آموز است.	به اقتضای مسئله زمان مورد توجه بوده و از تقسیم بندی تصنعی برخلاف نظام های مبتنی بر موضوع های مدون پرهیز می شود.
مکان	اغلب محدود به فضای کلاس درس است.هر چند فضاهای دیگر مدرسه مثل کتابخانه،آزمایشگاه،کارگاه ها و ... نیز ممکن است استفاده شوند.	انعطاف پذیر و از پیش تعیین نشده بوده و شامل بسیاری از مکان ها در مدرسه و جامعه می باشد.البته کلاس درس به عنوان فضای اصلی محسوب می شود.	در برگیرنده کلیه امکانات مدرسه و جامعه می باشد.

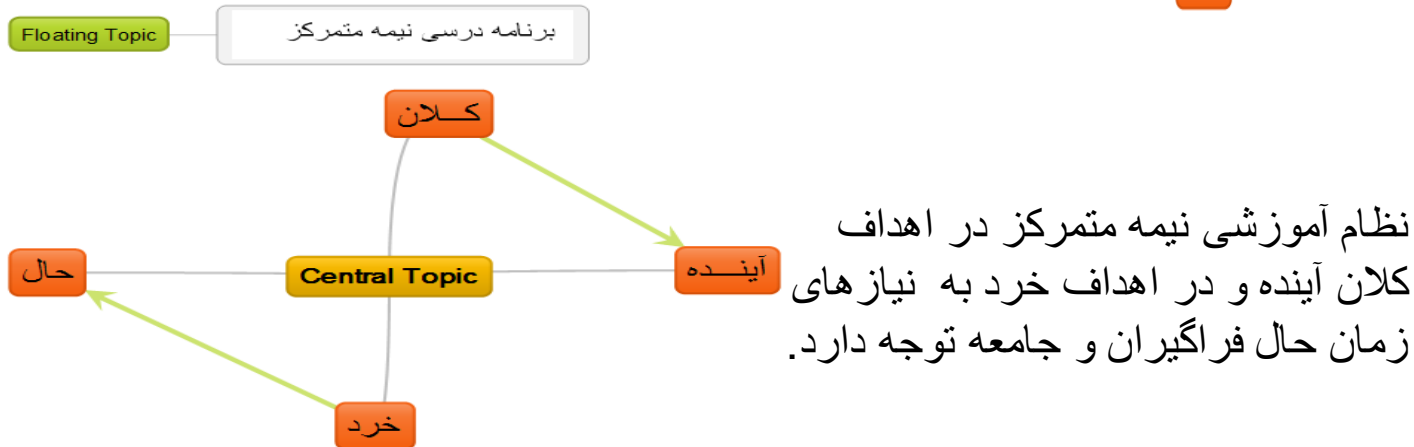
سطوح مختلف برنامه ریزی درسی

انعطاف پذیری در برنامه درسی

بر اساس تاکید بر نیازها و اهداف نظام های آموزشی، نیازهای فراگیران و جامعه، افراد شرکت کننده در برنامه ریزی درسی و میزان مشارکت معلمان در طراحی برنامه درسی، سه نوع برنامه ریزی در کشورهای مختلف وجود دارد.

نظام آموزشی متمرکز در اهداف کلان و اهداف خرد آینده فرد و جامعه را مورد توجه قرار می دهد.

بر اساس نمودار، تفاوت نظام های آموزشی مختلف را توضیح دهید؟

کدام نظام آموزشی در اهداف کلان، آینده و در اهداف خرد، حال فراگیران را مبنای برنامه قرار می دهد؟ به نظر شما کدام نوع برنامه مناسب تر است. دلایل خود را بنویسید؟

مقایسه برنامه ریزی درسی با برنامه ریزی آموزشی

برنامه ریزی درسی:

- وسعت - براساس عناصر برنامه معین می شود.
- هدف - یادگیری
- ابعاد برنامه - توجه به یادگیری در سه بعد دانشی، مهارتی و نگرشی
- سطوح برنامه از نظر انعطاف پذیری - متمرکز، نیمه متمرکز و غیر متمرکز
- ویژگی های برنامه ریزی درسی (ملکی، ۱۳۹۴)
 - همه عناصر برنامه ریزی درسی را در بر گیرد.
 - به ویژگی های فراگیران توجه نماید.
 - بعد پنهان برنامه ریزی درسی را ملاحظه نماید.
 - همه جنبه های یادگیری را در بر بگیرد.
- تعریف برنامه درسی از منظر ویژگی های بالا:
 - به محتوای رسمی و غیر رسمی، روش و آموزش های آشکار و پنهان اطلاق می گردد که توسط آن شاگردان تحت هدایت مدرسه دانش لازم را کسب نمایند، مهارت را فرا بگیرند و گرایش و ارزش ها را در خود ایجاد و یا تغییر دهند.

تعریف برنامه درسی: سند مکتوب که به همه عوامل و عناصر یادگیری منطق و سازمان می دهد و فعالیت های یادگیری را نظام می بخشد.

برنامه ریزی آموزشی:

- وسعت برنامه - کلیه ابعاد و ارکان آ و پ
- هدف - دستیابی به یک نظام آموزشی کارآمد در تمام ابعاد و ارکان
- ابعاد - توانمندسازی نیروی انسانی، فضاها و تجهیزات، بودجه و اعتبارات، تعامل با سایر نهادها و سازمان ها، و
- سطوح - فراسوی کلان در راستای سیاست های کشوری، کلان در راستای سیاست های کلی وزارتخانه، خرد در سطح دوره های تحصیلی و توجه به دانش، مهارت و نگرش های مورد انتظار در فراگیران.
- تعریف - دستیابی به یک نظام آموزشی کارآمد در تمام ابعاد و ارکان بر اساس روش های تحلیلی و ارزشیابی دستیابی به نتایج مطلوب.

تکالیف:

با مراجعه به یک مقاله علمی پژوهشی، که عنوان آن در راستای طراحی و یا تدوین الگوی برنامه درسی می باشد، عناصر برنامه درسی مقاله را از بخش یافته های تحقیق مشخص و ویژگی های آنها را بر اساس هدف برنامه بنویسید؟ لازم است فایل مقاله و یا آدرس اینترنتی مقاله ارائه نمایید.

کلمات کلیدی مناسب برای جستجوی مقاله در موتورهای جستجوگر:

طراحی برنامه درسی، الگوی برنامه درسی + pdf

بر اساس مبنای طراحی شما می توانید کلمه بعدی خود را، خلاقیت، تفکر انتقادی، زندگی شهروندی، فناوری اطلاعات و را انتخاب نمایید.

به سوالات زیر پاسخ دهید:

بر اساس آنچه در این فصل آموختید، اهمیت آشنایی این واحد درسی را توضیح دهید؟

هدف از ارجاع شما به تهیه مقاله و استخراج عناصر برنامه درسی را بنویسید؟

اگر شما بخواهید دانش آموزان خود را برای دستیابی به یک هدف غایی کمک نمایید، چه اقداماتی را باید انجام دهید؟

آیا شما خود می توانید یک برنامه درسی بر مبنای دستیابی به یک هدف غایی طراحی نمایید؟ این کار را چگونه انجام می دهید؟

اگر شما به عنوان یک معلم در مدرسه مشغول به کار شوید، آموخته های این واحد درسی کدام کاربردهایی را بدنبال خواهد داشت؟

منابع:

- فتحی و اجارگاه، کورش. (۱۳۹۳). اصول برنامه ریزی درسی. تهران نشر ایران زمین.
- لوی. (۱۳۶۲). برنامه ریزی درسی مدارس. ترجمه فریده مشایخ. انتشارات دفتر کمک آموزشی و کتابخانه ها.
- ملکی، حسن. (۱۳۹۴). مبانی برنامه ریزی درسی در آموزش متوسطه. تهران انتشارات سمت.